

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ & ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Επιστημονικής Ημερίδας: *Αρχεία: και μετά την ψηφιοποίηση, τι?*, Αθήνα 30.09.2010

Οργάνωση

Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία (ΕΑΕ)

Συνδιοργανωτές

Γενικά Αρχεία του Κράτους (www.gak.gr),

Εθνικό Οπτικοακουστικό Αρχείο (www.avarchive.gr)

Ειδική Γραμματεία Διοικητικής Μεταρρύθμισης (www.epdm.gr)

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΕΣ

1. Η δημιουργία των ψηφιακών αρχειακών συλλογών και οι φαινομενικά άπειρες δυνατότητες στη χρήση της τεχνολογίας έχουν δημιουργήσει μια **νέα πραγματικότητα στον τομέα των Αρχείων** μεταβάλλοντας τους τρόπους προσέγγισης της αρχειακής πληροφορίας.
2. Η επικράτηση της ψηφιακής πραγματικότητας και ο αυξανόμενος αριθμός των Βιβλιοθηκών, Αρχείων, Μουσείων που αφιερώνουν σημαντικό μερίδιο του προϋπολογισμού τους για την ανάπτυξη ή τη συνεχιζόμενη αύξηση των ψηφιακών συλλογών τους είναι απόδειξη αυτής της τάσης. Σε άμεση συνάρτηση με την τάση αυτή βρίσκεται η **προσπάθεια της διατήρησης των ψηφιακών τεκμηρίων και η πρόβλεψη για τη διαφύλαξη των στοιχείων αυτών για μελλοντική χρήση.**

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ

1. Η **ψηφιοποίηση λειτούργησε θετικά στο επίπεδο της βελτίωσης της πρόσβασης στο αρχειακό υλικό.** Ορισμένες φορές ωστόσο, οι συντελεστές των έργων αποδείχθηκαν όχι επαρκώς προετοιμασμένοι ή και λειτουργικά ανέτοιμοι για τη διαχείρισή τους σε διάφορα επίπεδα (οργάνωση, υλοποίηση, διοίκηση, προοπτική).
2. Η γενικότερη αλλά και επίσημη **αποδοχή της αρχειακής παραγωγής ως μέρους της πολιτιστικής κληρονομιάς**, κυρίως σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ευνοεί αλλά και απαιτεί τη συνέχιση της δημιουργίας αρχειακού ψηφιακού περιεχομένου. Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ψηφιακών συσσωρευτών πολιτιστικών αγαθών σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο αποτελεί τη φυσιολογική εξέλιξη.
3. Η **ευρύτατη κι ελεύθερη πρόσβαση που συνεπάγεται η ανάρτηση των ψηφιοποιημένων τεκμηρίων στο Διαδίκτυο**, συνδέεται με ζητήματα προστασίας άλλων δικαιωμάτων επιβάλλοντας τον καθορισμό των όρων, προϋποθέσεων και θεσμικών εγγυήσεων, κατά τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται τόσο η πρόσβαση όσο και η προστασία προσωπικών δεδομένων, δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας κλπ.
4. Στην εποχή όπου αυξάνεται με γεωμετρική πρόοδο ο όγκος των ψηφιοποιημένων αρχειακών τεκμηρίων στο Διαδίκτυο, προβάλλει επιτακτική η ανάγκη προτυποποιημένης τεκμηρίωσης: **τα προτυποποιημένα μεταδεδομένα** (περιγραφικά, διατήρησης, διαχείρισης, δομής) **αποτελούν την προϋπόθεση της δυνατότητας αναζήτησης και ανεύρεσης** των ψηφιακών αντιγράφων.
5. Διαπιστώθηκε η άμεση ωφέλεια από τη χρήση των αναρτημένων αρχείων. Στο πλαίσιο μεταπτυχιακών

σπουδών Ιστορίας, **τα αρχεία χρησιμοποιούνται με ένα διπλό στόχο: εκπαιδευτικό και ταυτοχρόνως ερευνητικό.** Αναδείχθηκε, δηλαδή, πώς ένα ερευνητικό σχέδιο σε συνεχή ροή η οποία παρακολουθεί την εκπαίδευση των μεταπτυχιακών φοιτητών στην ιστορική έρευνα, απολήγει σε ένα ενιαίο ψηφιακό σύστημα οργανωμένων πληροφοριών. Ταυτόχρονα, δημιουργείται ένα νέο κοινό, που καλύπτει ένα ολοένα διευρυνόμενο φάσμα χρηστών του αρχειακού υλικού.

6. **Ο όγκος των ψηφιακών αρχείων που έχει δημιουργηθεί πρέπει να γίνεται άμεσα διαθέσιμος στους πιθανούς χρήστες τους, με φιλικούς και εύκολους τρόπους.** Στην Ευρώπη μια σειρά από έργα που πλαισιώνουν την Europeana έχουν ως στόχο (α) να καταστεί εύκολα διαθέσιμο όσο το δυνατόν περισσότερο ευρωπαϊκό περιεχόμενο και (β) να παρέχεται αυξημένη λειτουργικότητα στο περιεχόμενο αυτό.
7. Επισημάνθηκε η αναγκαιότητα τα μεταδεδομένα από τις ψηφιακές συλλογές μεγάλων και πολλών μικρών Αρχείων, Βιβλιοθηκών και Μουσείων σταδιακά να συγκεντρώνονται σε ένα **αποθετήριο, με κοινό μοντέλο αποθήκευσης, ώστε να είναι όλα μαζί ενιαία διαθέσιμα στις αναζητήσεις των χρηστών.** Η **δημιουργία θεματικών καταλόγων, η ενιαία διαχείριση καθιερωμένων όρων** όπως και ο **εμπλουτισμός των μεταδεδομένων** θα κάνει τις αναζητήσεις πιο αποτελεσματικές, και τις παρουσιάσεις των αποτελεσμάτων καλύτερες. Σε διεθνές επίπεδο αναπτύσσονται και εφαρμόζονται στρατηγικές με στόχο τον καθορισμό και την υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου μοντέλου διαχείρισης του ψηφιακού πολιτιστικού υλικού. Οι προσπάθειες αποσκοπούν στη μετάβαση από το μοντέλο που αντικατοπτρίζεται στις υπάρχουσες ανεξάρτητες ψηφιακές πηγές υλικού, που συντηρούνται από αντίστοιχους οργανισμούς και θεματικές κοινότητες, προς το παράδειγμα των συνδεδεμένων δεδομένων που εξασφαλίζουν τη διασυνδεσιμότητα, ενοποίηση και σημασιολογική πρόσβαση στο σύνολο της γνώσης του πεδίου.
8. Η **επαρκής τεκμηρίωση** του ψηφιοποιημένου αρχειακού υλικού **αυξάνει την επισκεψιμότητα** των ιστοσελίδων. Στην ουσία, η ψηφιακή εικόνα δεν λειτουργεί μόνο ως υποκατάστατο, αλλά και ευρύτερα ως εργαλείο προβολής. Οι ψηφιακές συλλογές φαίνεται να λειτουργούν ως δίαυλος καθώς οι ερευνητές, επισκεπτόμενοι την ιστοσελίδα του φορέα, πληροφορούνται για την ύπαρξη διαθέσιμων αρχείων που αγνοούσαν ότι υπάρχουν. Αυτό έχει ως συνέπεια την αύξηση της επισκεψιμότητας των Αναγνωστηρίων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. **Οι τεχνολογίες παραγωγής και διαχείρισης ψηφιοποιημένου αρχειακού υλικού αποτελούν σημαντικό εργαλείο για το άνοιγμα και προβολή των αρχείων σε ευρύτερες κοινωνικές ομάδες,** πέρα από τους άμεσα και ειδικά ενδιαφερόμενους (διοίκηση - ερευνητικό κοινό) και βήμα εκδημοκρατισμού. Η υιοθέτηση ορθολογικής χρησιμοποίησής τους για τη διάδοση και διάθεση των αρχειακών πληροφοριών εξυπηρετεί και μακροπρόθεσμα την υπόθεση των αρχείων, αφού προβάλλει εύγλωττα και εύληπτα την πρωτογενή και κυρίως τη δευτερογενή τους αξία.
2. Παρά το σημαντικό ψηφιακό πολιτιστικό απόθεμα που έχει δημιουργηθεί, κατέστη εμφανής η **ανάγκη συνέχισης της ψηφιοποίησης για όλους τους τύπους αρχείων.** Η όλη διαδικασία της ψηφιοποίησης πρέπει να στηρίζεται σε πρότυπα που εξασφαλίζουν αφενός ποιοτικά χαρακτηριστικά στις αναπαραγωγές και αφετέρου σωστή τεκμηρίωση και ασφαλή διατήρηση των ψηφιακών αντιγράφων.
3. Η **ψηφιοποίηση από μόνη της δεν είναι διατήρηση,** παρά μόνο στο βαθμό που περιορίζει τη χρήση του πρωτότυπου αρχειακού υλικού ή υποκαθιστά τεκμήρια σε ιδιαίτερα ευπαθή υποστρώματα.
4. Η **εξασφάλιση της μακροχρόνιας πρόσβασης στα ψηφιακά αντίγραφα** είναι ζωτικής σημασίας: συναρτάται άμεσα με την προτυποποίηση τόσο στην τεκμηρίωση όσο και στην ψηφιοποίηση του αρχειακού υλικού και τη χάραξη στρατηγικών μακροχρόνιας διατήρησής τους.

5. Είναι **σημαντική η εμπειρία που αποκτήθηκε** -κατά κανόνα με το δύσκολο τρόπο- από όσους ενεπλάκησαν σε έργα ψηφιοποίησης (υπηρεσία διαχείρισης, φορείς υλοποίησης, φορείς λειτουργίας, ανάδοχοι ψηφιοποίησης και το προσωπικό τους). Δημιουργήθηκε μια υπολογίσιμη υποδομή και τεχνογνωσία που πρέπει να αξιοποιηθούν, ώστε να αποφευχθούν οι αστοχίες και οι παραλείψεις που εντοπίστηκαν στην ημερίδα.
6. **Απαιτείται καλύτερος σχεδιασμός στις επερχόμενες δράσεις και πρωτοβουλίες για ψηφιοποίηση αρχειακού υλικού.** Ο απολογισμός των έργων ψηφιοποίησης υποδεικνύει ότι σκόπιμο για τη συνέχιση της προσπάθειας είναι:
- α) η **διεπιστημονική σύγκλιση** για την εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου μοντέλου ψηφιοποίησης
 - β) να γίνει προσπάθεια από τους φορείς ώστε **να μην αποδειχθεί στιγμιαίο το όφελος από την ψηφιοποίηση** του σημαντικού αρχειακού υλικού (που μερικές φορές είναι δυσπρόσιτο στο Διαδίκτυο),
 - γ) να δοθεί **έμφαση στη βελτίωση και διεύρυνση της παροχής υπηρεσιών** με βάση το υπάρχον (και δημιουργούμενο) ψηφιακό περιεχόμενο,
 - δ) Απαιτείται η **συνεργασία μεταξύ των φορέων** ώστε τα διανεμόμενα μέσω της ανοικτής ψηφιακής βιβλιοθήκης να βασίζονται στον σχεδιασμό και την ανάπτυξη προτύπων και να οδηγεί στον άμεσο εντοπισμό και ανάκτηση των ψηφιακών αντικειμένων.
7. Στον Ελληνικό χώρο έχει δημιουργηθεί και συνεχίζεται να δημιουργείται ένα **σημαντικό ψηφιακό πολιτιστικό απόθεμα**, το οποίο δίνει μια ιδιαίτερη δυναμική στο πεδίο, αυξάνοντας σημαντικά τις δυνατότητες πρόσβασης του κοινού στο ψηφιακό περιεχόμενο, τις δυνατότητες αφομοίωσης νέων τεχνολογιών και ανάπτυξης νέων υπηρεσιών από τους φορείς – κατόχους περιεχομένου, την δημιουργία Εθνικών Συσσωρευτών Περιεχομένου (ΥΠΠΟΤ, ΥΠΕΠΘ), και επιτρέποντας στη χώρα μας να συμμετέχει ενεργά στις Ευρωπαϊκές εξελίξεις. Ωστόσο, **η οργάνωση μιας παρακαταθήκης ψηφιοποιημένου αρχειακού υλικού αποτελεί σύνθετη και πολύπλοκη διαδικασία**, από την επιλογή των τεκμηρίων μέχρι και την τελική τους διάθεση στο κοινό. Ο **καταμερισμός των ρόλων** αφ' ενός και ο **συντονισμός των ενεργειών** αφ' ετέρου μπορούν να συμβάλουν καθοριστικά στη βελτιστοποίηση του εγχειρήματος και να πολλαπλασιάσουν τα οφέλη της ψηφιοποίησης.